આ સમયસાર ૩૨૦ ગાથા જયસેનાચાર્યની ટીકા. કયા ચલતે હૈ દેખો કે આ આત્મા વસ્તુ હૈ જો ત્રિકાળ ધ્રુવ ઉસકો તો શાસ્ત્રમેં નિષ્ક્રિય કહા હૈ. નિષ્ક્રિય અર્થ ધર્મકી જો પર્યાય, બંધ-મોક્ષકી પર્યાય જો હૈ ઉસસે રહિત કહેનેમેં આયા હૈ. સમજમેં આયા ?

તો કહેતે હૈ જો ત્રિકાળી જ્ઞાયકભાવ જો સમ્યગ્દર્શનકા ધ્યેય, સમજમેં આયા ? ઓ તો નિષ્ક્રિય હૈ. ઉસમેં મોક્ષમાર્ગકી પર્યાય કે બંધ માર્ગકી અવસ્થા, જો પર્યાય, ઓ સક્રિયપણા હૈ- નિર્મળ અવસ્થા જો સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર ઓ પણ સક્રિય પરિણામ હૈ. એ ત્રિકાળી વસ્તુમેં યહ હૈ નહિ. ઓ કારણ ધ્યાન જો હૈ, ઉસકા જો ધ્યાન કરના, વો ધ્યાન હૈ ઓ તો પર્યાય હૈ સમજમેં આયા ?

"ઐસા જાના જાતા હૈ કે શુદ્ધ પારિણામિકભાવ ધ્યેયરૂપ હૈ" ત્રિકાળ ધ્રુવ બહુ સંકેલ કરકે સંક્ષેપમેં લાયા જિસકો ધર્મ કરના હો તો ધર્મકી પર્યાયમેં ધ્યેય લક્ષ કરને લાયક તો ત્રિકાળી ચીજ હૈ કયૂંકિ ધ્યાનરૂપ એ ધ્યેય નહિ. ત્રિકાળી વસ્તુ હૈ એ મોક્ષમાર્ગરૂપ નહિ, સમજમેં આયા ? એ ધ્યાનરૂપ નહિ, કોણ ધ્યાનરૂપ નહિ ? ત્રિકાળ વસ્તુ અવિનાશી

ધ્રુવ, ધ્રુવ પરસે તો રહિત, રાગસે તો રહિત પણ અપની નિર્મળ પર્યાયસે ભી રહિત – સમજમેં આયા ? " એ ધ્યેય હૈ – ધ્યાનરૂપ નહિ. " એ પારિણામિક ભાવ ધ્યાનરૂપ નહિ. કિસ લીયે ? " ક્યોંકિ ધ્યાન વિનશ્વર હૈ. " ધ્યાન જો આત્માકા શુદ્ધ સ્વરૂપ પ્રત્યેની એકાગ્રતા એ તો નાશવાન હૈ. આહાહા ! સમજમેં આયા ? ઔર શુદ્ધ પારિણામિકભાવ તો અવિનાશી હૈ. ત્રિકાળ વસ્તુ ધ્રુવ સ્વરૂપ સત્ ઉત્પાદ વ્યય ધ્રુવ યુક્તં સત્, ઉસમેં ઉત્પાદ વ્યય પરિણામ હૈ ઓ તો નાશવાન હૈ એમ કહેતે હૈ અહીંયા સમજમેં આયા ? ઓ તો પર્યાય વર્તમાન અવસ્થાકા લક્ષ કરનેવાલી નય, પર્યાયાર્થિકનયકા વિષય હૈ. ઔર પારિણામિક ત્રિકાળ જો ભાવ હૈ ઓ દ્રવ્યાર્થિકનય, દ્રવ્ય ત્રિકાળી ઉસકા વિષય હૈ વો સમજમેં આયા ?

તો કહેતે હૈ શ્રી યોગીંદ્રદેવને ભી કહા હૈ જયસેનાચાર્ય ટીકા કરતે આધાર દેતે હૈ કે મૈં કહેતા હું ઈતના હિ નહિ. પણ યોગીન્દ્રદેવ પરમાત્મ પ્રકાશકા રચનેવાલા મહા મુનિ સંત હતા. સમજમેં આયા ? ઉસને ભી કહા હૈ, કયા કહા હૈ દેખો પરમાત્મપ્રકાશ ગાથા ૬૮. ૬ અને આઠ. " નવિ ઉપજ્જઈ નવિ મરઈ બંધુ ન મોકખુ કરેઈ. જીઉ પરમત્થે જોઈઆ જિણવર એઉ ભણીય ". ભગવાન ત્રિલોકનાથ પરમાત્મા જિનવરદેવે ઐસા કહા કે હે યોગી અર્થાત્ આત્માના આનંદ સ્વરૂપમાં જોડાણ કરનેવાલા, એકાગ્રતા કરનેવાલા હૈ. ધર્માત્મા ઐસે સંબોધન કરકે કહા હૈ, હે ધર્મી, પરમાર્થસે જીવ ઉપજતા ભી નહિ. સિદ્ધ પર્યાયપણે ઉપજના, એ બી નહિ. આ જનમમેં ઉપજના ગતિમેં વો બી જીવમેં નહિ. સમજમેં આયા ? મરના ભી નહિ. ધ્રુવ ચીજ ઉત્પન્ન ભી નહિ હોતી ઔર વિનાશ ભી નહિં હોતા. બરાબર હૈ ? ઔર બંધ મોક્ષ નહિ કરતા. ભગવાન આત્મા જો ધ્રુવ ચૈતન્ય વસ્તુ, જો દ્રવ્યાર્થિક, શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિક દ્રવ્ય જિસકા પ્રયોજન, ઐસા નયકા જો વિષય વસ્તુ, એ બંધ મોક્ષ નહિં કરતા. બંધના પરિણામને પણ એ કરતા નહિં ઔર મોક્ષકા પરિણામકો મોક્ષકો હિ નહિં કરતા ભારે સમજમેં આયા ? ઐસા શ્રી જિનવર કહેતે હૈ હવે ૬૮મી ગાથા લઈએ જુઓ ઉસમેં હૈને પરમાત્મ પ્રકાશ.

ઉસમેં ક્યા હૈ ત્યારે કોઈ બંધ મોક્ષ ન કરે તો, મોક્ષ કરનેકા પુરુષાર્થ નહિ હૈ ને આત્મામેં ? આ તો અહીં ના પાડી, ધ્રુવમેં તો હૈ નહિ. સમજમેં આયા ?

ભાવાર્થઃ– પરમાત્મ પ્રકાશમેં હૈ, યદ્યપિ જો કે યહ આત્મા શુદ્ધાત્મા અનુભૂતિકે અભાવ હોને પર જુઓ રતનચંદજી આદિ કહેતે હૈ જુઓ શાસ્ત્રમાં તો પંગુ કહા હૈ – કર્મસે સબ હોતા હૈ કર્મસે સબ હોતા હૈ આત્માસે કુછ હોતા નહિ, ઐસા કહતે હૈ ઉસમેં પણ વો તો કર્મસે હોતા હૈ યહ કૈસી દૃષ્ટિસે ? જીસકા સ્વભાવ શુદ્ધ આનંદ હૈ ઐસી દૃષ્ટિ હો ગઈ, આનંદકા અનુભવ હુઆ, હવે બાકી થોડા રાગાદિ હૈ ઓ કર્મસે ઉત્પન્ન હોતા હૈ ને કર્મસે નાશ હોતા હૈ, ઐસી બાત કહી હૈ. સમજમેં આયા ? ફરીને, જો શુદ્ધ આત્મા

હૈ પરિપૂર્ણ ધ્રુવ ઉસકા અનુભવ હુઆ હૈ, કે મૈં તો આનંદ ને શુદ્ધ ધ્રુવ ચૈતન્ય હું, ઐસા અનુભવકી પર્યાયમેં, હવે બાકી જો કાંઈ જનમ મરણ રહા, ઓ આત્માકા નહિ ઓ કર્મકે કારણસે હૈ અપને સ્વભાવસે નહિ. ઐસે કહેનેમેં આયા હૈ. તો વો લગાતે હૈ કે દેખો કર્મસે હોતા હૈ. ત્યારે કહેતે હૈ જો કે આ આત્મા શુદ્ધઆત્મ અનુભૂતિકે અભાવ હોને પર. ભગવાન આત્મા આનંદ હૈ ઐસા અનુભવ ન હોને પર શુભ અશુભ ઉપયોગસે પરિણમન કરકે, શુભ અને અશુભ પરિણમન કરતે હૈ અજ્ઞાની, સમજમેં આયા ? ભાન હુઆ ચૈતન્ય મૂર્તિ આત્મા તો ઐસા ભાનમેં ધર્મીકો શુભાશુભ પરિણમન અપની પર્યાયમેં હૈ હિ નહિં ઓ હૈ યે સબ કર્મકા કાર્ય હૈ અને છૂટે તો કર્મસે છૂટે, ઐસી ન્યાય દલીલ લે લીયા હૈ. સમજમેં આયા ?

તો કહેતે હૈ શુભ અશુભભાવ ઉપયોગસે પરિણમન કરકે. જો કરતે હૈ જીવ પર્યાયમેં, શુદ્ધાત્માનુભૂતિકે અભાવસે., ભગવાન પવિત્ર આનંદકા નાથ શુદ્ધ આનંદકા સાગર, ઐસા જીસકો આનંદકા અનુભવકા સ્વાદ આયા નહિ, સમજમેં આયા ? એ આનંદકા સ્વાદકે અભાવમેં " જીવન-મરણ, શુભ-અશુભ કર્મ બંધકો કરતા હૈ " પર્યાયમેં, અવસ્થામેં ઓ શુભ અશુભ પરિણામસે પરિણમન કરતે શુભ કરે. જો શુભ હો તો સ્વર્ગાદિમાં જાય, અશુભ હો તો નર્કાદિમાં જાય. ઓ પર્યાયમેં સબ હોતા હૈ, પણ કિસકો ? શુદ્ધાત્માકી અનુભૂતિ નહીં હૈ ઓ કારણે. (ઓ કારણે, બરાબર)

ઓ શુદ્ધ ભગવાન આત્મા પરમાનંદ સ્વરૂપ ઉસકા અનુભવકા અભાવમેં, જો અનુભવ હો, તો તો શુભાશુભ પરિણમન ઉસકો હોતા હિ નહિ. સમજમેં આયા ? તો કહેતે હૈ કે, શુભ અશુભ ઉપયોગસે પરિણમન કરકે જીવન-મરણ, શુભ-અશુભ કર્મ બંધકો કરતા હૈ, ઔર સ્વાનુભુતિકે પ્રગટ હોને પર, યહ સબ પર્યાયકી બાત લીયા. જબ શુદ્ધ સ્વરૂપ ભગવાન આત્મા ઉસકા અનુભવ શુદ્ધાત્માનુભૂતિ નિર્મળ વીતરાગી પર્યાય ધાર્મિક અવસ્થા પ્રગટ હુઈ. " શુદ્ધોપયોગસે પરિણત હોકર, પહેલે શુભ અશુભમાં પરિણત કહા થા. મિથ્યાત્વમેં, સમજમેં આયા ? ઔર સમ્યગ્દર્શનકા ભાનમેં " શુદ્ધપયોગસે પરિણત હોકર મોક્ષ કરતા હૈ " (ચોથે ગુણસ્થાનકી બાત હૈ) ત્યાંથી શરૂઆત હોતી હૈ, ચોથેથી સિદ્ધ સુધી. ચૌદમા સુધી, સિદ્ધ તો મોક્ષ હૈ સમજમેં આયા ? તો શુદ્ધ-ઉપયોગસે પરિણત હોકર ટીકા હૈ જૈસે અજ્ઞાની અપના આનંદ સ્વભાવકા અનુભવ ન હોને પર જો ઉસમેં નહિં હૈ ઐસે શુભાશુભ વિકલ્પકો કરતે હૈ. ઉસસે કર્મ બંધન હોતા હૈ, ઉસસે ઉસકો જનમ મરણ હોતા હૈ ઉપજવું મરવું હોતા હૈ. સમજમેં આયા ? અધ્યાત્મકી બાત સૂક્ષ્મ હૈ.

ઔર જબ આત્મા અપના નિજ ઘરમેં આતે હૈ, શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વરૂપ મૈં હું, આનંદ હું, ઐસી આત્માકી અનુભૂતિ સમ્યગ્દર્શન હુઆ, સમજમેં આયા ? શુદ્ધાત્માનુભૂતિકે પ્રગટ હોને પર, શુદ્ધોપયોગસે પરિણત હોકર, શુધ્ધોપયોગરૂપી દશા પ્રગટ કરકે પર્યાયમેં,

અવસ્થામેં, મોક્ષકો કર્તા હૈ. " તો ભી શુદ્ધ પારિણામિક પરમભાવ ગ્રાહક શુદ્ધદ્રવ્યાર્થિક-નયકર ન બંધકા કર્તા હૈ ન મોક્ષકા કર્તા હૈ " હવે ગાથાકા અર્થ લેતે હૈ. સમજમેં આયા ?

શુદ્ધ પારિણામિક પરમભાવ ગ્રાહક દેષ્ટિ કર ઉસકા અર્થ: એ શુદ્ધપારિણામિક ભાવ દેષ્ટિમેં આયા, ઉસકો ઉપાદેય જાણ્યા સમજમેં આયા ? એ જીવ ન બંધકા કર્તા હૈ ન મોક્ષકા કર્તા હૈ દ્રવ્યદેષ્ટિમેં જબ દેષ્ટિ હુઈ સમજમેં આયા ? આગળ કહેગા છેલ્લે કે ભાઈ આત્મા એસા ઉપાદેય હૈ. પણ ઉપાદેયકા અર્થ કયા ? (ઉપાદેયકા અર્થ તો બરોબર બતાઓ) એ કે ઉપાદેય અંતર નિર્વિકલ્પ અનુભવમેં આત્માકો આદર ઉપયોગ હો તબ ઉપાદેય કહેનેમેં આતા હૈ. (બરાબર નથી સમજાતું) ફરીને લઈએ. આખિર હૈ દેખો, છેલ્લે " અપના શુદ્ધાત્મા વીતરાગ નિર્વિકલ્પ સમાધિમેં લીન પુરુષોંકો ઉપાદેય હૈ. " એસે ઉપાદેય-ઉપાદેય માને એસે નહિ, એ તો વિકલ્પ ને ધારણા હુઈ. ઉસકો ઉપાદેયકા ભાન હૈ નહિ. (ધન્ય વીતરાગ) સમજમેં આયા ?

એસે છઠ્ઠી ગાથામેં સમયસારમેં કહા કે આત્મા પ્રમત્ત અપ્રમત્ત નહિ. શિષ્યે પ્રશ્ન કીયા ભગવાન શુદ્ધાત્મા આપ કીસકો કહેતે હો, કે જીસકો હમારે જાનના ચાહીએ ? તો ભગવાન ઉત્તર દેતે હૈ કુંદકુંદાચાર્ય કે ભૈયા, પર લક્ષકો છોડકર ભગવાન શુદ્ધાત્માકો ધ્યેય બનાકર, પર્યાયમેં ઉસકા સેવન કરતે હૈ, એ શુદ્ધતા પ્રગટ કરતે હૈ અને શુદ્ધતા દ્વારા આ દ્રવ્ય શુદ્ધ હૈ એસા ઉસકો પ્રતીતમેં આતા હૈ.

ફીર, એસે શુદ્ધ હૈ શુદ્ધ હૈ એસા નહિં. આ તો અત્યારે ઓ નીકળી ગઈને વાત બહાર જરી સોગાનીકા પુસ્તક બહાર નીકળી ગયા છે તો હવે વાતુ કરવા મંડયા છે ઘણાં સમજમેં આયા ? પણ ઉસકા અર્થ એસા હૈ, ઝીણી વાત છે ભગવાન (અર્થમાં કુછ ફેર હૈ) હા, કયા ફેર ? શેમાં ? અર્થમાં ફેર હૈ. અર્થ કરવામાં ફેર હૈ. આત્મા, સૂણો છઠ્ઠી ગાથામેં એમ કહા. જો મૂળ ગાથા હૈ. સમજમેં આયા ? છઠ્ઠીકા લેખ, છઠ્ઠીકા લેખ કહતે હૈ ને આ ? હેં ? એસી ગાથા ભગવાન કુંદકુંદાચાર્ય કહેતે હૈ કે પ્રભુ આત્મામેં પ્રમત્તપણા ભી નહિં અને અપ્રમત્ત પર્યાય ભી નહિં. એ તો જ્ઞાયક શુદ્ધ હૈ, કિસકો ? (સબકો) નહિ એસા નહિ. (ત્રિકાળ તો સબકો હૈ) નહીં નહીં નહીં, એ શુદ્ધ હૈ. ઇસકા અનુભવ હુઆ ઉસકો શુદ્ધ હૈ સમજમેં આયા ? (ખ્યાલમેં આ ગયા પીછે) ખ્યાલમેં આયા હિ નહિ હૈ. ખ્યાલમેં આયા કયા, વેદન વિના ખ્યાલમેં કહાંસે આયા ? સમજો જરી ન્યાય પરમાત્મ પ્રકાશમેં ગાથા ગાથા દીઠ એસા લીયા હૈ (ત્રિકાળ રહેતે હૈ પછી ક્યાં ફીકર છે) નહિં નહિં નહિં ત્રિકાળ દેષ્ટિમેં, સ્વીકાર આયે બીના, ત્રિકાળ હૈ એસા નક્કી કહાંસે કીયા ઉસને ? (સત્ય કૃપાનાથ - સુન કરકે) સુન કરકે કયા હો ગયા ? દેષ્ટિમેં તો આયા નહિ. સમજમેં આયા ? (આપને કહા અમને માન લીયા) એસે કહ્યા ઓ માન્યા હિ નહિં ઉસને. માન્યા તો ઉસકો તબ કહેતે હૈ સમજમેં આયા ? (આમાં નવું તો કાંઈ આવ્યું નહિ

અમને એમ કે આમાં નવું ઘણું હશે) નવું તો અંદર અનુભવ કરકે શુદ્ધ હૈ ઐસા આયા હૈ. સમજમેં આયા ? ઐસે વાતો કરે ઉસકો નહિ.

સૂણો, બરાબર, એય સ્વરૂપચંદજી, જિસકો અંતરમેં શુદ્ધ ચૈતન્ય ધ્રુવકા અંતરમેં પવિત્રતા પ્રગટ હુઈ હૈ, શુદ્ધતા પ્રગટ હુઈ હૈ એ દ્વારા આ દ્રવ્ય શુદ્ધ હૈ ઐસા માનનેમેં આતા હૈ. દૃષ્ટિમેં આયા નહિ, લક્ષમેં આયા નહિ, પીછે આ શુદ્ધ હૈ કહાંસે માન્યા તેં, એમ કહેતે હૈ (આપને કહા ને હમે માનલીયા) અરે ! ભગવાન કહે તો બી કયા હુઆ, ઉસકા ભગવાન જાગે બિના, માન્યા કહાંસે. એઈ ધનાલાલજી (બરાબર, બરાબર) વો તત્ત્વાર્થ શ્રદ્ધાન કહેતે હૈ ને ? તત્ત્વાર્થ શ્રદ્ધાન પંડિતજી આ તત્ત્વાર્થ શ્રદ્ધાન સમ્યગ્દર્શન હૈ કે નહિં મોક્ષમાર્ગમેં ? ઓ વ્યવહાર હૈ કે નિશ્ચય ? (નિશ્ચય) નિશ્ચય હૈ ? તો અહીંયા તો આ કહેતે હૈ. તત્ત્વાર્થ શ્રદ્ધાનકો તો વ્યવહાર કહેતે હૈ બહુ ઠેકાણે તો. નહીં તત્ત્વાર્થ શ્રદ્ધાન જ્ઞાન પ્રધાનસે કથન હૈ, વસ્તુ ધ્રુવમેં જ્યાં દૃષ્ટિ પડી ઔર શુદ્ધતાકા અનુભવ હુઆ તો ઉસકા જ્ઞાનમેં પર્યાય સંવર, નિર્જરા, અશુદ્ધતા આદિ પર્યાય નહિં હૈ ઉસમેં, ઐસા જ્ઞાન સાથમેં આ ગયા, ઉસકા નામ તત્ત્વાર્થ શ્રદ્ધાન જીવરૂપ કહેનેમેં આતા હૈ. ભાઈ, એને જીવરૂપ કહ્યું છે ને ? મોક્ષમાર્ગમાં ગાથા મૂકી છે. મોક્ષમાર્ગમાં, પુરુષાર્થ સિદ્ધિ ઉપાયની ૨૨મી (બાવીસમી) ગાથા. આત્મ રૂપમ, આત્મ રૂપમ હૈ (સમ્યગ્દર્શન) સમજમેં આયા ? હૈ ને મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશક ક્યાં છે ? એણે આધાર તો આનો આપ્યો છે ને ? મૂળમાંથી કાઢે ને ? ૨૨ ગાથા છે ૨૨.

પુરુષાર્થ સિદ્ધિ ઉપાય ૨૨ ગાથા, જુઓ દેખો આ દૃષ્ટાંત દીયા હૈ ઉસમેં - ટોડરમલજીએ

જીવાજીવાદીના તત્ત્વાર્થનાં સદૈવ કર્તવ્યમ્.
શ્રદ્ધાન વિપરીતાભિનિવેશવિવિકતમાત્મરૂપં તત્.। ૨૨।

આત્મરૂપમ્ હૈ દેખો. આહાહા ! (દ્રવ્ય તો કુછ કરતે નહિ) પર્યાયે કીયાને ? પર્યાયે દ્રવ્ય ઉપર દૃષ્ટિ કરનેસે પર્યાયમેં આયાને આત્મદશા (વો હૈ. હમકો કયા) હૈ ઐસા નહિ.

એ શેઠ, ઓ માટે તો આ લીયા હૈ, આત્મરૂપમ્, તત્ તીનોમેં લીયા હૈ-હોં, સમ્યગ્દર્શન આત્મરૂપ, સમ્યગ્જ્ઞાન આત્મરૂપ. સમ્યગ્ચારિત્ર આત્મરૂપ, તીનો આત્મરૂપ હૈ. બાવીસ, પાંત્રીસ ને ઓગણચાલીસ તીન ગાથા હૈ. પુરુષાર્થ સિદ્ધિ ઉપાય અમૃતચંદ્રાચાર્ય તત્ત્વાર્થ શ્રદ્ધાનં ઓ આત્મરૂપ હૈ, અહીંયા કહેતે હૈ ધ્રુવકા અનુભવ હોના ઓ આત્મરૂપ દશા હૈ, યે તત્ત્વાર્થ શ્રદ્ધાન એ આત્મરૂપ દશા હૈ. દોમાં ફેર નહિ. જ્યાં દૃષ્ટિ પ્રધાન કથનમેં ધ્રુવ તે ધ્યેય હૈ. સમ્યગ્દર્શન કહાંસે લીયા હૈ ! ઔર જ્ઞાન પ્રધાન કથનમેં ધ્રુવકા જ્યાં જ્ઞાન અને શ્રદ્ધા જ્યાં હુઈ તો ત્યાં પર્યાય ભી ઉસમેં નહીં હૈ ઐસા જ્ઞાન ભી સાથમેં આયા હૈ

તો સાત તત્ત્વકી શ્રદ્ધા હુઈ ઉસમેં, એમ કહેતે હૈ, વિકલ્પવાળી નહિ આહાહા! સમજમેં આયા?

અન્વયાર્થ:- જીવ, અજીવાદિ તત્ત્વાર્થોનું વિપરીત અભિનિવેશ રહિત. બીજાને બીજાપણે સમજવારૂપ મિથ્યાજ્ઞાનથી રહિત શ્રદ્ધાન, દેઢ વિશ્વાસ નિરંતર જ કરવું જોઈએ. કારણકે તે શ્રદ્ધાન જ આત્માનું સ્વરૂપ છે. પર્યાયરૂપની અપેક્ષાએ હોં, આ ધ્રુવરૂપની અપેક્ષાએ નહિ (અત્યાર સુધી તો ન કર્તા ન કર્તા આવ્યું હતું આ વળી આ તો વિરોધવાળું દરેક સમયે કર્તા) હા. પર્યાય કર્તા. પર્યાય ધ્યેયના લક્ષે કર્તા એમ કહેતે હૈ. ધ્યેયમાં કર્તવ્ય નહિ, પણ પર્યાયમાં કર્તવ્ય, ધ્યેયના લક્ષ કરના, એ પર્યાયમાં કર્તવ્ય આતા હૈ. આહાહા! શોભાલાલજી થોડા ઝીણા હૈ પણ હવે (કરના પડેગા) કરના પડેગા, અવળા દેતે હૈ ને? અવળા પડેગા ઓલા પૈસા બૈસામાં કાંઈ ધૂળેય નથી. (ધૂળેય) ધૂળેય નથી સારી, ના. ના. ના. એ લોકોત્તર પુણ્ય બંધાય સમ્યગ્દર્શનની ભૂમિકામાં જો શુભભાવ ઉસસે પુણ્ય બંધાય ઓ તીર્થંકર હોતા હૈ, બળદેવ હોતા હૈ સમજમેં આયા? ઇંદ્ર હોતા હૈ યે પુણ્ય, પુણ્યકો વ્યવહારે કહેનેમેં આતા હૈ આ તો બધા પુણ્યેય ઠેકાણાં વિનાના છે તમારા સમજમેં આયા?

અહીં તો ઈતના કહેના હૈ આત્મરૂપમ્ તત અહીં કહેતે હૈ આત્મામાં ઓ સમ્યગ્દર્શન ને મોક્ષમાર્ગકા આત્મા કર્તા નહિ. અહીં કહેતે હૈ ઉસકા સદૈવ કર્તવ્ય હૈ, એ અમૃતચંદ્રાચાર્ય કહેતે હૈ. ઉસકા અર્થ કે ભગવાન આત્મા ધ્રુવ તો ધ્રુવ હિ હૈ. ઉસમેં એકાગ્ર કરના ઓ કર્તવ્ય હૈ જીવકા પર્યાયમેં કર્તવ્ય હૈ, ધ્રુવમેં નહિ. ઓ તીનો બોલ હૈ હોં ત્યાં બાવીસમાં આયાને પાંત્રીસને ઓગણચાલીસ ઉપમાં જ્ઞાનકા બાત હૈ. આત્મરૂપમ લીયા હૈ હો ઉપ જુઓ ઉપ ત્યાંય એ શબ્દ છે.

કર્તવ્યોડધ્યવસાયઃ સદનેકાન્તાત્મકેષુ તત્ત્વેષુ ।
સંશયવિપર્ય્યયાનધ્યવસાય વિવિકતમાત્મરૂપં તત્ ।।૩૫।।

અનેકાંત થયા, દ્રવ્યમેં કર્તવ્ય નહીં, પર્યાયમેં કર્તવ્ય હૈ સમજમેં આયા? વો કહેગા અંહિયા જુઓ પીછે જ્ઞાનનું લીધું પછી ૩૯ એ ચારીત્રની દેખો વ્યાખ્યા છે.

ચારિત્રં ભવતિ યતઃ સમસ્ત સાવદ્યયોગપરિહરણાત્।।
સકલકષાયવિમુકતં વિશદમુદાસીનમાત્મરૂપં તત્।। ૩૯।।

કષાયકા અંશ ભી છુટકર-નિર્મળ, વિષદ નામ નિર્મળ સંપૂર્ણ કષાય રહિત, સંપૂર્ણ કષાય રહિત કહો કે ચારિત્ર કહો બારમાની વાત નહીં હૈ અહિંયા, અહિં સંપૂર્ણ કષાય રહિતનો અર્થ ચારિત્રમેં કષાય રહિત. એમ, કષાયકા અંશ દૂર રહી ગયા, બરાબર સમજમેં આયા? શાસ્ત્રના અર્થોને પણ સવળા, સુલટા સમજનેકી તાકાત નહીં એ સુલટા આત્માકા કયા કર શકે. સમજમેં આયા?

જુઓ નિર્મળ, પર પદાર્થોકે વિરકતપણે આત્મરૂપમ હોતા હૈ. દેખો અહિંયા ના પાડતે હૈ (પણ અમારો ત્રિકાળ આત્મા આપે કહ્યો એવો હોય પછી અમારે ફિકર શેની) પણ ત્રિકાળ દૃષ્ટિમેં આવે તો ત્રિકાલ હૈ એમ કહતે હૈ યહાં, એ અહિંયા સિદ્ધ કરના હૈ. સમજમેં આયા ? કયા કીયા દેખો, જુઓ, તોભી શુદ્ધકે ગ્રાહક ન મોક્ષકા કરતા હૈ, દેખો ઐસા કથન સુનકર શિષ્યને પ્રશ્ન કિયા, મહારાજ, આપે તો બંધ ને મોક્ષ આત્મા કરતાય નહીં હૈ, બહુ ગજબ બાત કીયા. શિષ્ય પ્રશ્ન કરતે હૈ પ્રભુ શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિકનયરૂપ સ્વરૂપ શુદ્ધ નિશ્ચયનયકર મોક્ષકા ભી કરતા નહી હૈ તો ઐસા સમજના ચાહીએ કે શુદ્ધનયકર મોક્ષ ભી નહીં ? મોક્ષેય નહીં એમ સમજના ચાહીએ, મારે એમ સમજવું ને ? (એમ જ વ્યવહારે મોક્ષ છે ને) એ તો મોક્ષ પર્યાય વ્યવહાર હૈ પર્યાય વ્યવહાર હૈ, મોક્ષ, મોક્ષકા માર્ગ એ પણ વ્યવહાર હૈ અને બંધકા માર્ગ ભી વ્યવહાર હૈ, એ તો પર્યાય હૈ, એ તો વ્યવહાર હૈ પર્યાય વ્યવહાર હૈ, ત્રિકાળી દ્રવ્ય એ નિશ્ચય હૈ. બરાબર. મોક્ષમાર્ગ સાધવો એ વ્યવહાર હૈ. ચિઠ્ઠિમાં આવે છે મોક્ષમાર્ગ સાધના વો હી વ્યવહાર હૈ, નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ સાધના એ વ્યવહાર હૈ કયું કિ વો પર્યાય હૈ સમજમેં આયા ?

ત્રિકાળી ભગવાન આત્મા ઉસમેં તો આપ કહતે હો બંધ ને મોક્ષ રહિત હૈ વો, તો હમારે તો એમ સમજના ને કે શુદ્ધનયકર મોક્ષ હી નહીં ? અને જો મોક્ષ નહીં તો મોક્ષકે લીયે યત્ન કરના વૃથા હૈ શિષ્યકા પ્રશ્ન હૈ શુદ્ધનયકર તો મોક્ષ હી નહીં ? તો મોક્ષકા પ્રયત્ન કરના વો વૃથા આ ગયા.

ઇસકા ઉત્તર કહતે હૈ, મોક્ષ હૈ વો બંધપૂર્વક હૈ, સુનો. ભગવાન આત્મામેં મુક્તિકી પર્યાય જો હોતી હૈ, પહેલે રાગકી પર્યાય થી બંધપૂર્વક, બંધકા વ્યય હોકર મુક્ત હોતા હૈ. જીસકો બંધ હો ઉસકી મુક્તિ હોતી હૈ પર્યાયમેં, દ્રવ્યમેં તો બંધેય નહીં અને દ્રવ્યમાં તો મુક્તિ ભી નહીં. બાત પર્યાયકી હૈ હોં મુક્તિ. શક્તિરૂપ મુક્તિ તો ત્રિકાલ હૈ. મોક્ષ હૈ યે બંધપૂર્વક હૈ, બંધ હૈ એ શુદ્ધ નિશ્ચયનયકર હોતા હી નહીં. રાગ, શુદ્ધ નિશ્ચયનયકર જો બંધ હો તો કભી છૂટે નહીં.

ત્રિકાળ કહો શુદ્ધ કહો પણ ઐસી દૃષ્ટિ આયા ત્યારે ઉસકો બંધ નહીં ઐસા કહનેમેં આતા હૈ. બાપુ કઠણ વાત છે. એય પદમચંદજી (આપકા પ્રવચન સૂનનેસે ધ્રુવકા સ્વભાવકા આનંદ હમકો તો આ જાતા હૈ)

આયા પણ કહાંસે આયા ? સુનનેસે ભાઈ, અહીં કહેગા દેખો

ઈસ કારણ બંધકે અભાવરૂપ મોક્ષ હૈ વહ ભી શુદ્ધ નિશ્ચયનયકર નહીં, યે તો હમ ભી કહતે હૈ કે બંધ હૈ, મોક્ષ હૈ વહ બંધ પૂર્વક હોતા હૈ, તો પર્યાયમેં બંધ હો ઉસકા અભાવ હોકર મોક્ષ હોતા હૈ, પણ દ્રવ્યમેં તો બંધ મોક્ષ હૈ હી નહીં. પર્યાયમેં બંધ હૈ તો અભાવ હોકરકે મોક્ષ હોતા હૈ. જો નિશ્ચયનયસે બંધ હોતા હો તો હંમેશા બંધ હી રહતા

કભી બંધકા અભાવ ન હોતા, આ યોગીન્દ્રદેવની ટીકા છે.

ઈસકે બારેમેં દેષ્ટાંત કહતે હૈ, કોઈ એક પુરુષ સાંકળસે બંધ રહા હૈ કોઈ એક પુરુષ સાંકળ, સાંકળ, સાંકળ કહતે હૈ ને ? લોહેકી ઔર કોઈ એક પુરુષ બંધ રહિત હૈ. ઉસમેંસે જો પહલે બંધા થા ઉસકો તો મુક્ત હુઆ છુટા ઐસા કહેના તો ઠીક માલુમ પડતા હૈ, દુસરા જો બંધા હી નહીં ઉસકો આપ છૂટ ગયે ઐસા કહા ગયા તો ક્રોધ કરે. જેલમેંસે આપ છુટા ને કલ ? પણ જેલમેં થા કબી તે છૂટા, હમકો જેલમેં નાખ્યા હૈ ઐસા કહેના હૈ તુમ્હારે પહેલે, સમજમેં આયા ? દુસરા જો બંધા હી નહીં ઉસકો આપ છુટ ગયા ઐસા કહા જાય તો ક્રોધ કરે, મૈં કબ બંધા થા તો મુજે છૂટા કહેતે હો, બંધા હોવે વો છૂટે. ઈસીલીયે બંધેકો તો મોક્ષ કહેના ઠીક હૈ પણ બંધા હી નહી ઉસે છૂટે કૈસે કહેના ? એમ શુદ્ધનિશ્ચયનયકર જીવ બંધા હુઆ નહીં ભગવાન ધ્રુવ સ્વરૂપ ઓ પર્યાયમેં બંધા હૈ નહીં; ધ્રુવ ત્રિકાળ ભગવાન પડયા હૈ વહ નિશ્ચયસે બંધા નહી.

ભગવાન સિદ્ધ સમાન ધ્રુવ જો આત્મા, ઓ વીતરાગ નિર્વિકલ્પ સમાધિમેં લીન પુરુષોકો ઉપાદેય હૈ. કયા કહેતે હૈ ? મુળચંદભાઈ આ ધ્રુવ ઉપાદેય, આ ધ્રુવ ઉપાદેય, એમ નહિ (આપ રોજ કહો છો ધ્રુવ ઉપાદેય છે) પણ ધ્રુવ ઉપાદેય કહેતે હૈ કઈ અપેક્ષાસે સમજમેં આયા ? એ ભગવાનજીભાઈ ભારે વાત ભાઈ.

એના જ્ઞાનમાં ધ્રુવ સ્વરૂપકા અનુભવ હો, શુદ્ધતાકા ભાવ વેદનમેં આવે ઉસકો ધ્રુવ ઉપાદેય હૈ. લાલચંદજી ઉપાદેય કયા સબકો લેના હૈ ? (અનુભવ કરના, પરિણમન કરના) પરિણમન કરના, (પરિણમન કરને પર ઉપાદેય હૈ !) હા, તબ ઉપાદેય હૈ (બરાબર) પહેલે છઢ્ઢી ગાથામાં કહા વો હિ બાતકા સ્પષ્ટીકરણ લીયા હૈ ભગવાન કુંદકુંદાચાર્યે છઢ્ઢી ગાથામાં લીયા કે શુદ્ધ કિસકો કહે ? દ્રવ્ય તો શુદ્ધ હૈ, પણ કિસકો શુદ્ધ હૈ ? કે જો દ્રવ્ય સન્મુખ હોકર, પરસન્મુખતાસે લક્ષ હટાકર ધ્રુવકી સેવના કરતે હૈ, એકાગ્રતાસે, ઉસકો યહ શુદ્ધ કહેનેમેં આતા હૈ (પર તરફથી વિમુખ થઈને ?) થઈને, લક્ષ છોડકર હૈ ને પાઠમેં છઢ્ઢી ગાથામેં સમજમેં આયા ?

છઢ્ઢી ગાથામેં હૈ કે નહિ ? સમયસાર હૈ ? આ તો ગુજરાતી હૈ જુઓ છઢ્ઢી ગાથા હૈ ને ? હિંદી હૈ હિંદી લાઓ. જુઓ હિંદી છઢ્ઢી દેખો, " વહિ સમસ્ત અન્ય દ્રવ્યોકે ભાવોસે ભિન્નરૂપસે ઉપાસીત હોતા હુઆ. વહિ આત્મા સમસ્ત અન્ય દ્રવ્યોકે ભાવોસે, ભિન્નરૂપસે ઉપાસીત કીયા હુઆ ઓ શુદ્ધ કહલાતા હૈ " સમજમેં આયા ? ક્યા કીયા ? ભગવાન ચિદાનંદ પ્રમત્ત અપ્રમત્તકી પર્યાય વિનાકી ચીજ, પ્રમત્ત નામ દોષ અને અપ્રમત્ત નામ નિર્દોષ પર્યાય, દો પર્યાયસે રહિત ભગવાન આત્મા હૈ સમજમેં આયા ? કોઈ પર્યાય ઉસમેં હૈ નહિ ઐસા જ્ઞાયકભાવકો શુદ્ધ કહેનેમેં આતા હૈ. કિસકો ? ઉલટા હો જાય ઐસે નહિ એમ કહેતે હૈ. આહાહા ! એય ચીમનભાઈ તમારે મુંબઈમાં બહુ ચાલે છે. આટલા

હોય ને આટલા ન હોય. ભાઈ તકરાર ન હોય પહેલા સૂન તો ખરા સમજમેં આયા ? કહેતે હૈ કે શુદ્ધ કિસકો કહેતે હૈ પ્રમત્ત અપ્રમત્ત નહિ, વહિ આત્મા સમસ્ત અન્ય દ્રવ્યોકે ભાવોસે અન્ય દ્રવ્યકા ભાવ હોં, અન્ય દ્રવ્યકા લક્ષ છૂટયા, ઉસકા વિકારકા વિકલ્પકા ભી લક્ષ છૂટ ગયા આમ જ્યાં દૃષ્ટિ પડે છે અંદરમેં, તો પરકા લક્ષ છૂટયા તો ઐસા વિકલ્પકા લક્ષ છૂટયાં, ત્રિકાળી જો શુદ્ધ ભગવાન આત્મા હૈ ઉસકી એકાગ્રતા હુઈ, સેવના કીયા તબ સેવના કીયા ઉસકો દ્રવ્ય શુદ્ધ હૈ ઐસા કહેનેમેં આતા હૈ ઉસકો યોગ્યતા હૈ દૂસરા શુદ્ધ કહે ઐસે નહિં. એમ કહેતે હૈ અહિંયા તો (બરાબર, ઉપાસિત કરતે હૈ ને) ઉપાસિત એ ભીખાભાઈ, શું ? કયા કહેતે હૈ, કુંદકુંદાચાર્ય પોતે કહેતે હૈ, યહાં યોગીન્દ્રદેવ પોતે કહેતે હૈ.

એની ટીકા સિદ્ધ-સમાન એ અપના શુદ્ધાત્મા વીતરાગ નિર્વિકલ્પ સમાધિમેં લીન પુરુષોકો ઉપાદેય હૈ (બરાબર) તબ ઉપાદેય કહેનેમેં આતા હૈ. ભારે વાત ભગવાન. (એના સિવાય ઉપાદેય શેનો હોય) ઉપાદેય, ઉપાદેય પણ આ ઉપાદેય જાણ્યા એટલે શું ? પણ ઇસકા અર્થ કયા (સ્વભાવ ઉપાદેય) સમજમેં આયા ? દ્રવ્ય સ્વભાવ ઉપર એકાગ્ર હુઆ તબ ઉપાદેય કહેનેમેં આતા હૈ. તબ રાગ હેય ઐસા જ્ઞાન કરનેમેં આતા હૈ. આહાહા !

દરેક ગાથામાં પરમાત્મ પ્રકાશમાં ઐસા લેતે હૈ, ઐસે ધારણા કરી લ્યે ને વાત કરે ઐસા નહિ, ભાઈ બાત ઐસી હૈ સમજમેં આયા ? (અંતઃ લિન) હા, જુઓ સંસ્કૃત હૈ - હો ? અત્ર વીતરાગ નિર્વિકલ્પ સમાધિરતો મુક્ત જીવ સદેશઃ સ્વ શુદ્ધાત્મા ઉપાદેય ઇતિ ભાવાર્થ ઉસકો શુદ્ધ કહેનેમેં આતા હૈ, ઉસકો ઉપાદેય કહેનેમેં આતા હૈ. આદરણીય હુઆ, ઉપાદેય હુઆ, તો પર્યાય દ્રવ્યમેં (ઘૂસકર) નિર્મળ હુઈ આ ઉસકો ઉપાદેય કહેનેમેં આતા હૈ. એય પંડિતજી (બરાબર મહારાજ) સમજમેં આયા ? (પહેલા ત્યાં કહેતાતા ને અત્યારે તો જુદું કીધું) એમાં એ જ કહેવાનું હતું પણ અહીંયા આ સ્પષ્ટ કર દીયા.

શુદ્ધ નિશ્ચયનયસે બંધ-મોક્ષ રહિત હૈ ઉસકા અર્થ કયા ? (અશુદ્ધ નિશ્ચયનયસે હૈ) અશુદ્ધ-નિશ્ચયનય હૈ પર્યાયમેં, પણ શુદ્ધસ્વભાવકા પ્રયત્ન કરકે નિર્મળ પર્યાય પ્રગટ કીયા, ઉસકો શુદ્ધ નિશ્ચયનયસે દ્રવ્યમેં બંધ મોક્ષ નહિ, ઇસકો ઐસા નિર્ણય સચ્ચા હોતા હૈ (નિર્ણય સચ્ચા હોતા હૈ) સમજમેં આયા ? વીતરાગ માર્ગ ઐસા હૈ. કયા કીયા દેખો. યોગીન્દ્રદેવને ભી કહા હૈ, હે યોગી ! પરમાર્થસે તો જીવ ઉપજતા ભી નહિં, એ ઉત્પાદસે પર્યાયમેં જીવ આતા હિ નહિં એમ કહેતે હૈ શબ્દ પડા હૈ ને ? જીવો, હૈ શબ્દ હૈ કે નહિ એ શેઠ કયા હૈ વાંચો (પરમાર્થસે - જીવ ઉપજતા ભી નહિ હૈ મરતા ભી નહિં) ઐસા શબ્દ વાંચતા હશો તમારા ચોપડા વાંચે ત્યારે - દિલ્હીમાં ચોપડા વાંચે તો ઐસા વાંચતા હોગા હેં હેં કરતા. (પરમાર્થસે જીવ ઉપજતા ભી નહિં હૈ) -પરમાર્થસે જીવ (પરમાર્થસે જીવ) જીવ, જીવ, બસ ઈતના પરમાર્થસે જીવ ઉત્પન્ન હોતા નહીં પર્યાયમેં આતા નહિ. આહાહા !

શેઠ! બહુ ઘૂંટણ કીયા હૈ ને ચોપડા વાંચે ત્યારે ઝપાટા લ્યે એટલા લેના ને એટલા લેના એ કાંઈ આમ વાંચે પરમાર્થ પહેલા પરમાર્થમાં શબ્દ સરખો નહતો આવ્યો.

પરમાર્થસે એટલે ખરેખર જીવ ભગવાન જીવકા શુદ્ધ સ્વરૂપ જે ધ્રુવ હૈ, ઓ ઉપજતા ભી નહિ પર્યાયમેં આતા ભી નહિ. આહાહા! પણ કિસકો? ભાઈ. (મૂળ મુદ્દાની વાત) દૃષ્ટિ ગઈ અને દ્રવ્ય ઉસકા ભાન હુઆ ઓ દ્રવ્ય ઉપજતા પર્યાયમેં નહિં આતા, ઉસકો કહેનેકા હક્ક હૈ. આહાહા! વાત એવી છે ભગવાન. હેં? (પર્યાયકી બાત – દ્રવ્યકા તો ભાન હુઆ) બિલકુલ નહિ. એ ભાનકો ના પાડતે હે અહીંયા તો, એય અમુલખચંદજી ખ્યાલમેં શાસ્ત્રસે સૂના ને ખ્યાલમેં આયા, ઓ ખ્યાલ જ સચ્ચા નહિ. એ તો રાગવાળું જ્ઞાન છે, પરાવલંબી, પરસત્તાવલંબી જ્ઞાન છે. આહાહા! ગજબ વાત છે. દિગંબર સંતો એ તો નાગા તે બાદશાહથી આઘા આ વસ્તુ હૈ સમજમેં આયા?

કહેતે હૈ, પરમાર્થસે જીવ, જીવ પર્યાયમેં ઉપજતા નહિ. ઉત્પાદમેં આતા નહિ, એમ કહેતે હૈ આહાહા! ધ્રુવ ઉત્પાદમેં આવે તો એક સમયકી પર્યાય તો નાશ હોતી હૈ તો ધ્રુવ ભી નાશ હો જાય. પહેલું આવી ગયું છે આમાં સમજમેં આયા? સામે પાના હૈ ખ્યાલ તો આયેગા કે આ કહેનેમેં આતા હૈ. કહેતે હૈ કે ઉપજતા ભી નહિં. "ભી" ક્યૂં કહા કે મરતા ભી નહિ એટલે. એકલા ઉપજતા ભી નહિ ને વ્યય ભી નહિ હોતા. સમજમેં આયા? ધ્રુવ ચીજ ભગવાન આત્મા ઓ જીવ, નિશ્ચયનયકા ઓ જીવ, દ્રવ્યાર્થિકનયકા વિષય દ્રવ્ય તે નિશ્ચય જીવ, પર્યાયનો વિષય તે વ્યવહાર જીવ (વ્યવહાર જીવ તો હેય છે એનું શું કામ છે) એ જ તો કહેતે હૈ પણ ધ્રુવ ઉપર દૃષ્ટિ પડે તબ હેય હુઆ (પણ અમારે હેયનું શું કામ છે) કોણ કહેતે હૈ, હેયનું, અંદર ઉપાદેય હુઆ તો હેય હો ગયા ધ્રુવ ઉપાદેય હુઆ તો ઓ રાગ આયા નહિં ઉસમેં, તો હેય હો ગયા. ઉસમેં હેય કરના ફરના ક્યાં છે? (પણ હેય કરે બીના ઉપાદેય કૈસે હોગા) કોણ હેય કરે? ગ્રહણ કરે બીના હેય હોતા હિ નહિં. (ગ્રહણપૂર્વકકા ત્યાગ) ગ્રહણ પૂર્વકકા ત્યાગ ઓ સવેરમેં આયા થા, સમજમેં આયા?

વાહ. ભગવાન–ભગવાન વસ્તુ સ્વરૂપ એવું છે (પર્યાયને દ્રવ્ય) પર્યાય ને દ્રવ્ય બેયની વાત છે ભાઈ. પર્યાય પણ હૈ, પણ પર્યાય હૈ ઉસમેં દ્રવ્ય આતા નહિ, કિસકો ઐસી પ્રતીત હુઈ કે જીસકો દ્રવ્ય ઉપર દૃષ્ટિ, શુદ્ધનયકા દૃષ્ટિ હુઈ, ઓ કહેતે હૈ દ્રવ્ય મેરા ઓ પર્યાયમેં ઓ તો આતા નહિ. મૈં પર્યાયમેં આતા નહિ ને મૈં પર્યાયમેં વિનશતા હિ નહિ. સમજમેં આયા? આહાહા! એઈ રાજકુમારજી કભી સૂના હિ નહિ હોય ત્યાં આટલા વર્ષમાં. પેદા કરવામાંથી નવરા થાય ત્યારે પૂજા ભક્તિ કરવી થઈ રહ્યું જાવ. આવે છે ને? આવ્યા છે ને? કહેતા 'તા ફરીને આવવું પડશે. ફેર કલાસમાં આવીશ. એકવાર સાંભળે, સુને તો કંઈ રસ લાગે, માળું કાંઈક હૈ તો ખરી કાંઈક ચીજ. સમજાણું

કાંઈ ? અમારો મનસુખ એને કહે કહે કરે બહુ પણ એમ એ ઝટ દઈને માને ખરા. આવ્યો તો વળી આવ્યો તો આવ્યા છે.

આ વાત જ દૂસરી હૈ. ભગવાન આત્મા, કહેતે હૈ હે જોગી ! જોગી કહાને, ઉસકો કહા આહાહા ! (જે જોઈ આવ્યો તેને) હા (જોગી સાચો ઈ) જીસકો દૃષ્ટિ ઔર જ્ઞાનકી પર્યાય દ્રવ્યમેં પડી હૈ, પ્રસર ગઈ હૈ, સમજમેં આયા ? ઉસકો કહેતે હૈ, હે યોગી, એ તેરા જીવ ધ્રુવપણા ઓ તો પર્યાયમેં આતા નહિ. જો તેરી પર્યાય દ્રવ્યમેં પ્રસર ગઈ હૈ, પણ ઓ પર્યાયમેં દ્રવ્ય આતા નહિં, ભગવાન તો ત્યાં ને ત્યાં રહેતા હૈ, એમ કહેતે હૈ. સમજમેં આયા. ન્યાલભાઈ કહેતે થે એક વાર " પર્યાય મેરા ધ્યાન કરે તો કરે હમ કીસકા ધ્યાન કરે. " અરે કરવાનું રહ્યું, હજી કર્યા વિના ? (એમ જ લોકો કહે છે હવે અમારે કાંઈ કરવાનું નથી) ભાષા કરે એમાં શું કામ આવે ? (હવે અમારે શું કરવાનું છે, જેને કામ કરવું હોય એ કરે) એ અજ્ઞાન કરે ઈ. અજ્ઞાન કરતે હૈ. એ તો અંતર વસ્તુની દૃષ્ટિ કર્યા પીછે દૃષ્ટિમેં ઐસા પર્યાય મેરા ધ્યાન કરો તો કરો. હમ તો દ્રવ્યમેં બેઠ ગયા હૈ. (હો ગયા - દ્રવ્યમેં બેઠ ગયા તો ધ્યાન હો ગયા) બહારથી બધા લોકો આવ્યા છે ને એટલે જરી - (ખુલાસો કરવો જોઈએ) ખુલાસો કરવો જોઈએ (પણ ઘણી ગરબડ થઈ ગયા પછી ખુલાસો થયો) હવે એ ગરબડ કાંઈ હૈ નહિ, એવું થોડુ થોડું હાલ્યા કરે સમાધાન માટે છે ને આ બધું.

કહે છે શુદ્ધ નિશ્ચયનયકર નહિ હૈ ઉસકા અર્થ કયા ? કે શુદ્ધ નિશ્ચયકા વિષય જો હૈ, ઐસા વિષય દૃષ્ટિમેં લીયા હૈ. ઉસકો બંધ ને મોક્ષ નહિ દ્રવ્યમેં, ઐસા કહેતે હૈ. એય, શુદ્ધ નિશ્ચયયનયસે ઐસા ને વ્યવહારનયસે ઐસા, ઉસકા અર્થ કયા ? શુદ્ધ-નિશ્ચય જ્ઞાનકી પર્યાયે ત્રિકાળી ધ્રુવકો લક્ષ કરકે શુદ્ધનિશ્ચયકા ભાન કીયા હૈ. સમજમેં આયા ? આહાહા ! ઝીણી વાત છે શોભાલાલજી.

ઓ કહેતે હૈ કે અમારા દ્રવ્ય તો પર્યાયમેં આતા નહિ.

પર્યાય હમારા ધ્યાન કરે, આવો તો આવો, આહાહાહા, જાણે પર્યાય કિસકી હૈ પર્યાય વ્યવહારકી (પર્યાય તો પર્યાયની) આહાહા ! એઈ, શબ્દ કયા લીયા હૈ પરમાર્થસે જીવ પરમાર્થે જીવ, જીવ પર્યાયમેં આતા નહિ એમ કહેતે હૈ તો એમ કહેતે હૈ દેખો, શબ્દ કયા હૈ ? પરમાર્થે, ખરેખર જો જીવ હૈ, ઓ જીવ પર્યાયમેં આતા નહિ આહાહા ! સમજમેં આયા ? ઓ જીવ પર્યાયમેં વ્યય હોતા નહિ. ઉસકો બંધકી પર્યાય વ્યય હો, એ ધ્રુવમેં નહિ. આહાહા ! જુઓને, સવેરેમેં આયા થા આત્મા રાગકા નાશકા કર્તા નહિ, કર્તા ક્યાં હૈ ? દ્રવ્યમાં ક્યા હૈ ? આહાહા ! રાગકા નાશકા કરનેવાલા જીવ નહિ, કોણ કરે નાશ ? સમજમેં આયા ?

ભગવાન આત્મા વસ્તુ જો હૈ, એ તો રાગકા નાશ કરના ઉસમેં હૈ હિ નહિ. રાગકી

ઉત્પત્તિ કરના નહીં ને મોક્ષની ઉત્પતિ કરના ઓ દ્રવ્યમેં નહિ, ઐસા દ્રવ્યકી દૃષ્ટિ જબ હુઈ. તબ વો દ્રવ્ય મેરા પર્યાયમેં આતા નહિ, મૈં પર્યાયકો જાનનેવાલા હું, પર્યાયમેં આતા નહિ હૈ યે નિર્ણય તો પર્યાયે કીયા હૈ. એઈ સમજમેં આયા ? મૈં પર્યાયમેં આતા નહિં પણ એ નિર્ણય કીસમેં હુઆ ? પર્યાયમેં હુઆ કે ધ્રુવમેં હુઆ ? (પર્યાયમેં) ધ્રુવ તો ધ્રુવ હૈ. પર્યાય ધ્રુવમેં એકાકાર હુઈ, મૈં ધ્રુવ હું, ઓ પર્યાયમેં આતા નહિં, પર્યાયમેં ઉપજતા નહિ, નિશ્ચય ઓ વ્યવહારમેં આતા હિ નહિં. લોકો તો હજી કહેતે હૈ વ્યવહારસે નિશ્ચય હોતા હૈ, એ તો ક્યાંય રહી ગઈ બાત.

વ્યવહારસે નિશ્ચય થાય અરે ભગવાન એ તો કથનકી શૈલી ઐસી હૈ વ્યવહાર કારણ હૈ ને, હેતુ હૈ ને, સાધન હૈ ને ? બધુ છે (ઓ તો આપને ઓરસે ઉડાયા વ્યવહાર) ઉડાયા નહિ. ઉસમેં હૈ નહિ તે ઉડ ગયા, માટે ઉડ ગયા એમ કહેતે હૈ સમજમેં આયા ?

જરી ઠીક વાત નીકળી ગઈ હૈ (બહોત સ્પષ્ટ સારો ખુલાસો) લ્યો અમારે આત્મારામ (કિસકો કહેના ધ્રુવ સ્વભાવકા ઉપાદેય એ ખુલાસો બહુત સુંદર) ભાઈ, તેરા દ્રવ્ય હૈ, હૈ, હૈ, ઐસી પ્રતીતિ આઈ હૈ કે નહિ ? સમ્યક્ હુઆ હૈ કે નહિ ? (આપે કહ્યું પછી આવેજ ને પ્રતીતિ) એઈ, ઠીક વકીલાત (નહીંતર પર્યાય બુદ્ધિ હો જાતી હૈ) એ બુદ્ધિ કિસકો પણ ? (અજ્ઞાનીકો) અજ્ઞાની તો પર્યાયબુદ્ધિમેં હૈ હિ. જબ જ્ઞાની હુઆ તો દ્રવ્ય બુદ્ધિ હુઈ હૈ યહ ભાન હુઆ હૈ, એ પર્યાય બુદ્ધિ છૂટ ગઈ હૈ – સમજમેં આયા ?

(આજનું વ્યાખ્યાન તો જલ્દી છપાવવું જોઈએ) વાત સાચી છે ભાઈ કહે છે. એ ઠીક કહે છે એઈ હરિભાઈ લખતા નહિં હોય ને હરિભાઈ પાછું આવું હોય તો લખવું જોઈએ આમાં ઘરનો શબ્દ નો આવવો જોઈએ, હોં, અહીં આવે એટલા આવે તો બરાબર ઠીક પડે સમજમેં આયા ?

પરમાર્થે જીવ ' જીવો ' શબ્દ પડયા હૈ ને ? દેખો ' જીવો ' ન ઉપજ્જઈ ન મરઈ જીવ ન મરે અને ઉપજે પણ કયા જીવ ? એ તો ધ્રુવ જીવ ત્રિકાળ નિત્યાનંદ ભગવાન, એ પર્યાયમેં આતા નહિં ઔર પર્યાયકા વ્યય હોતા હૈ ઉસમેં નહિ મરતા ભી નહિ. " બંધ મોક્ષ નહિ કરતા " ભગવાન ધ્રુવ સ્વરૂપ. આહાહા ! દિગંબર સંતોકી શૈલી સનાતન ધારા હૈ.

આવી વાત બીજે ક્યાંય મળે નહિ. સમજમેં આયા ? કહેતે હૈ કે ભાઈ, તેરા કામ તેં કીયા ? કામ કીયા તો તેરા દ્રવ્ય પર્યાયમેં ઉપજતા નહિ ઐસા તેરે નિર્ણય હો ગયા. આહાહા ! ઔર મેરા દ્રવ્ય પર્યાયમેં ભાન હુઆ, પર્યાયમેં નિર્ણય હો ગયા, આ દ્રવ્ય હૈ. તો ઐસા દ્રવ્ય, પર્યાયમેં આકર બંધકો હિ કર્તા નહિં, ઔર મોક્ષકો હિ કરતે નહિ ઐસા શ્રી જિનવર કહેતે હૈ. પાઠમેં હૈ કે નહિ ? " જિણવર એઉ ભણેઈ " પરમાત્માની વાણીમાં ઐસા આયા. આહાહા ! (પરમાત્માકી વાણીમેં ઐસા આયા અનુભવીઓકે અનુભવમેં ભી ઐસા આયા)

પરમાર્થસે જીવ પરમાર્થસે જીવ નહિં તો વળી વ્યવહારસે જીવ હોય છે? પણ પર્યાય એ વ્યવહાર હૈ (પર્યાય છે તે વ્યવહાર) પર્યાય એ વ્યવહાર, સિદ્ધ પર્યાય એ વ્યવહાર, કેવળજ્ઞાન વ્યવહાર, ક્ષાયિક સમકિત વ્યવહાર, ક્ષાયિક ચારિત્ર વ્યવહાર, યથાખ્યાત ચારિત્ર પર્યાય વ્યવહાર, પર્યાય વ્યવહાર ને દ્રવ્ય નિશ્ચય કયૂંકિ નિશ્ચયકા નિર્ણય હુઆ તો પર્યાય રહી ગઈ બહાર. કિયા નિર્ણય પર્યાયને પણ ઓ પર્યાય રહી ગઈ બહાર. દ્રવ્યમેં પેઠી નહિ. (વાહ રે. વાહ ધન્ય વીતરાગ) લક્ષ ફેરવ્યું એટલે દ્રવ્યમાં પેઠી ઐસા, અભેદ હુઈ ઐસા કહેનેમેં આતા હૈ. પર ઉપર જો લક્ષ થા, રાગ ઉપર, પર્યાય ઉપર, ઓ દ્રવ્ય ઉપર લક્ષ હુઆ તો ઓ પર્યાય છૂટ ગઈ અથવા ઓ પર્યાયમેં નિર્ણય હુઆ કે એ પર્યાયમેં આત્મા આતા નહિ, ધ્રુવ કૈસે આવે? સમજમેં આયા? મહાસાગર સાહેબો ચૈતન્ય પ્રભુ, એના સાહેબનો સાહેબ દુનિયામાં કોઈ હૈ નહિં હવે, આહાહા! સમજમેં આયા? એનો પર્યાય પણ સાહેબ નહિ. આહાહા! નિર્મળ, નિર્વિકારીપર્યાય કે નિર્વિકારી દશા ઉસસે જો નિર્ણય હુઆ, આત્મ દ્રવ્યકા તો કહેતે હૈ કે નિર્ણય કીયા પર્યાયે પણ પર્યાય ઐસે માનતી હૈ કે દ્રવ્ય મેરે અંશમેં નહીં આતા, ઔર ઓ દ્રવ્ય બંધ મોક્ષકો કરતે નહિ. સમજમેં આયા? ઐસા શ્રી જિનવર કહેતે હૈ પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ એમ કહેતે હૈ.

" ફીર વહ સ્પષ્ટ કિયા જાતા હૈ " – (હવે પર્યાય આવી)

" વિવક્ષિત એકદેશ શુદ્ધ નયાશ્રિત યહ ભાવના " ભાવના કહ્યાતાને વો ધ્યાન કહો ભાવના કહો, મોક્ષમાર્ગ કહો જો કહેનેમેં આતા હૈ વો ' વિવક્ષિત ' એટલે કહેનેમેં આતા હૈ વો એકદેશ શુદ્ધનય ભાવના એકદેશ શુદ્ધનય હૈ એક અંશરૂપે શુદ્ધનય હૈ. ત્રિકાળી શુદ્ધનય તો ધ્રુવ હૈ. એ નય કહો કે નયનો વિષય કહો બેય એક હિ હૈ અહીં તો. જુઓ એકદેશ શુદ્ધનયાશ્રિત કયા કહેતે હૈ? (ભાવ) ભાવ. જો નિર્મળ ભાવ હૈ, વસ્તુકા જો અનુભવ હોકર નિર્મળ વીતરાગી પર્યાય પ્રગટ હુઈ ઓ એક ભાગ શુદ્ધનયકા આશ્રયે, યહ ભાવના " જિસસે કહેના ચાહતે હૈ યહ આંશિક શુદ્ધિરૂપ આ પરિણતિ " આંશિક શુદ્ધિરૂપી પરિણતિ અંશે શુદ્ધરૂપી દશા જો મોક્ષકા માર્ગ જો ધ્યાનરૂપ દશા, ભાવનારૂપ પર્યાય, સબ એક હિ નામ હૈ એ આપણે પાંસઠ બોલ આગળ આ ગયા હૈ. દ્રવ્ય સંગ્રહમેં.

કહેનેમેં આતા હૈ ઐસા એકદેશ શુદ્ધનયાશ્રિત, યહ ભાવના જિસે કહેના ચાહતે હૈં ઐસી આંશિક પરિણતિ " નિર્વિકાર સ્વસંવેદન લક્ષણ " જો પહેલે ઓ શુદ્ધ પરિણતિ ધર્મકી ઉપશમ ક્ષયોપશમ ને ક્ષાયિકમેં ગીનનેમેં આતા થા વો સામાન્ય થા. હવે એ તીનોમેં જ્ઞાન પર્યાયકો પરિણમન હૈ, જ્ઞાનકી પ્રધાનતાસે કથન હૈ સમજમેં આયા? આમાં ઉપશમ અને ક્ષાયિક ન લીયા, જ્ઞાનમેં ઉપશમ હોય નહિ, જ્ઞાનમેં ક્ષાયિક નીચે હોય નહિ. કયા કહેતે હૈ? કે નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગકી પર્યાય ઉસમેં જ્ઞાન હૈ, સમજમેં આયા?

જ્ઞાન હૈ, એ જ્ઞાન એકદેશ શુદ્ધ હૈ. એ ક્ષયોપશમ જ્ઞાન હૈ. સમજમેં આયા ? જ્ઞાનમેં ઉપશમ નહિં આતા, જ્ઞાનમેં નીચે ક્ષાયિક નહિ. સાધારણ વાત તીનો મોક્ષમાર્ગ કહા તબ તો ઉપશમ ક્ષયોપશમ ક્ષાયિક કરકે તીનો ભાવ મોક્ષકા કારણ હૈ ઐસા કેહ દીયા. પણ હવે જ્ઞાનકી બાત કરકે ઉસકો (ધ્રુવ) જ્ઞેય બનાયા, ઐસા જો જ્ઞાન નિર્વિકાર સ્વ. સંવેદન લક્ષણ વિકાર વિનાના અપના ' સ્વ ' નામ અપનેસે ' સમ્ ' નામ પ્રત્યક્ષ વેદન નામ અનુભવ લક્ષણ, ઐસા ક્ષાયોપશમિક જ્ઞાનરૂપ હોનેસે એ શુદ્ધ પરિણતિ ક્ષયોપશમ જ્ઞાનરૂપ હૈ, જિસકો ઉપશમ ક્ષયોપશમ અને ક્ષાયિક ઐસા ભાવ થા, એ તો દર્શન, જ્ઞાન ને ચારિત્ર તીનો બોલ લેકર કહા થા. હવે તીનોમેં શ્રુતજ્ઞાનકી વેદન દશા હુઈ, એ શુદ્ધ જ્ઞાનકી પરિણતિ હૈ એ ક્ષયોપશમ જ્ઞાન હૈ, જ્ઞાનમેં ઉપશમ નહિં હોતા, સાધકકો જ્ઞાનમેં ક્ષાયિક નહીં હોતા ઉપશમ હૈ નહિ વહાં કયા ઉપશમ હોતા ? જ્ઞાનનો ઉપશમ થાય તો કેવળજ્ઞાન થઈ જાય. ઐસા અર્થ કયા. જ્ઞાનમાં ઉપશમ હોતા નહિં જ્ઞાનમાં ક્ષાયિક અહીંયા હૈ નહિં નીચે, અહીંયા તો સાધકકી બાત હૈ દેખો, કયા ? આંશિક શુદ્ધિરૂપી પરિણતિ પૂર્ણ શુદ્ધરૂપી પરિણતિ કેવળજ્ઞાનકી અહીંયા બાત હૈ નહિ. મોક્ષકામાર્ગકી આંશિક શુદ્ધિરૂપી પરિણતિ, " નિર્વિકાર સ્વસંવેદન લક્ષણ ક્ષાયોપશમિક જ્ઞાનરૂપ હોનેસે યદ્યપિ એકદેશ વ્યકિતરૂપ હૈ " એક અંશે પ્રગટરૂપ હૈ સ્વસંવેદનજ્ઞાન દ્રવ્યકો લક્ષ કરકે જો વેદન હુઆ એ જ્ઞાન એકદેશ અંશે શુદ્ધ હૈ.

તથાપિ ધ્યાતા પુરુષ ઐસા ભાતા હૈ એ વાત વિસ્તારથી બાકી
(પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ).

* * * * *